§ 332 Dnr KS 2025/01478-5.2.1

Beslut - Återrapport av uppdrag, kartläggning av övergången mellan utbildning och arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning

Beslut

Förslag till kommunfullmäktige:

Återrapporten läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Reservation

Anna Lundberg (L) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget förslag.

Eleonore Lundkvist (M), Johan Fernkvist (M) och Stefan Lindh (M) reserverar sig mot beslutet till förmån för Johan Fernkvists (M) förslag.

Caroline Frisk (SD) och Joakim Bengtsson (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för Caroline Frisks (SD) förslag.

Särskilt yttrande

Anna Lundberg (L) inkommer med särskilt yttrande enligt följande:

"Liberalerna välkomnar att vår motion om fler yrkesvägar för personer med funktionsnedsättning har lett till denna kartläggning. Samtidigt visar rapporten att det finns betydande brister som måste åtgärdas.

Övergången från skola till arbete eller daglig verksamhet är i dag inte tillräckligt samordnad. Bristen på tydliga rutiner, individuella övergångsplaner och anpassade praktikplatser gör att människor riskerar att hamna mellan stolarna. Dessutom saknas tillräckliga möjligheter till varaktiga, anpassade anställningar, även inom Västerås stad.

Kartläggningen får inte bli slutpunkten för arbetet. Vi förväntar oss att berörda nämnder tar nästa steg och omsätter kunskapen i konkreta åtgärder. Västerås stad måste ta ett större ansvar som arbetsgivare och skapa fler vägar till arbete, praktik och utbildning.

Alla människor ska ges möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar och bidra med sin förmåga."

Ärendebeskrivning

I december 2025 gav kommunfullmäktige nämnden för personer med funktionsnedsättning i uppdrag att i samverkan med utbildningsnämnden och arbetsmarknadsnämnden kartlägga övergången mellan utbildning och arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning.

Vård- och omsorgsförvaltningen har tillsammans med individ- och familjeförvaltningen samt barn- och utbildningsförvaltningen arbetat fram kartläggningen av övergången mellan skola och arbetsmarknad respektive daglig verksamhet för personer med funktionsnedsättning. Nämnden för personer med funktionsnedsättning har vid sitt sammanträde den 15 juni 2026 överlämnat återrapporten till kommunfullmäktige.

Kartläggningen ska skapa en gemensam bild av hur övergången mellan utbildning och arbetsmarknad respektive utbildning och daglig verksamhet ser ut för personer med funktionsnedsättning. I förlängningen kan kartläggningen eventuellt utgöra underlag för att identifiera utvecklingsområden.

Stadsledningskontoret har till kommunstyrelsen lämnar följande förslag till beslut:

Förslag till kommunfullmäktige:

Återrapporten läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Yrkanden

Anna Lundberg (L) yrkar att berörda nämnder ska ta fram en handlingsplan för att åtgärda de brister som framkommer i rapporten.

Johan Fernkvist (M) och Caroline Frisk (SD) yrkar bifall till Anna Lundbergs (L) förslag.

Anton Tysklind (S) yrkar bifall till stadsledningskontorets förslag.

Beslutsgång

Ordföranden finner inledningsvis att det finns två förslag till beslut, dels Anna Lundbergs (L) förslag till vilket Johan Fernkvist (M) och Caroline Frisk (SD) yrkat bifall, dels bifall till stadsledningskontorets förslag från Anton Tysklind (S). Ordföranden föreslår en beslutsgång där de två förslagen ställs mot varandra. Kommunstyrelsen godkänner beslutsgången varvid den genomförs. Ordföranden finner att kommunstyrelsen beslutar att avslå förslaget.

Ordföranden finner därefter att det finns ett förslag till beslut, stadsledningskontorets förslag, och att kommunstyrelsen därmed beslutar i enlighet med detta.

Beslutet ska skickas till

Nämnden för personer med funktionsnedsättning

Utbildningsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden

VÄSTERÅS STAD

TJÄNSTEUTLÅTANDE

Datum
2026-06-24

Diarienr
KS 2025/01478- 5.2.1

Informationsklass
PUBLIK

Stadsledningskontoret
Lina Dahlström
Epost: lina2.dahlstrom@vasteras.se

Kommunstyrelsen

Kopia till
Nämnden för personer med funktionsnedsättning
Utbildningsnämnden
Arbetsmarknadsnämnden

Tjänsteutlåtande - Återrapport av uppdrag - Kartläggning av övergången mellan utbildning och arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning

Förslag till beslut

Förslag till kommunfullmäktige:

Återrapporten läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Ärendebeskrivning

I december 2025 gav kommunfullmäktige nämnden för personer med funktionsnedsättning i uppdrag att i samverkan med utbildningsnämnden och arbetsmarknadsnämnden kartlägga övergången mellan utbildning och arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning.

Vård- och omsorgsförvaltningen har tillsammans med individ- och familjeförvaltningen samt barn- och utbildningsförvaltningen arbetat fram en kartläggning av övergången mellan skola och arbetsmarknad respektive daglig verksamhet för personer med funktionsnedsättning. Nämnden för personer med funktionsnedsättning har vid sitt sammanträde den 15 juni 2026 överlämnat återrapporten till kommunfullmäktige.

Kartläggningen skapar en gemensam bild av hur övergången mellan utbildning och arbetsmarknad respektive utbildning och daglig verksamhet ser ut för personer med funktionsnedsättning. I förlängningen kan kartläggningen eventuellt utgöra underlag för att identifiera utvecklingsområden.

Stadsledningskontoret har till kommunstyrelsen lämnar följande förslag till beslut:

Förslag till kommunfullmäktige:

Återrapporten läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Juridisk bedömning

Kommunstyrelsen är behörig att fatta beslut i enlighet med kommunallagen och reglemente.

Ekonomisk bedömning

Perspektivet ej relevant med hänvisning till ärendets innehåll och karaktär.

Hållbarhets- och näringslivsbedömning

Kartläggningen bidrar till social hållbarhet genom att synliggöra förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning i övergången från utbildning till arbete eller daglig verksamhet, stärka möjligheterna till inkludering, delaktighet och egen försörjning samt skapa bättre samverkan mellan olika verksamheter.

Bedömning av barnets bästa

Perspektivet ej relevant med hänvisning till ärendets innehåll och karaktär.

Helene Öhrling	Katarina Thorsell
Stadsdirektör	Administrativ direktör

§ 109 Dnr NF 2026/00025-1.3.2

Beslut - Återrapportering av uppdrag från kommunfullmäktige - Fler yrkesvägar för personer med funktionsnedsättning

Beslut

Förslag till kommunfullmäktige:

Återrapporten daterad 8 maj 2026 läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Ärendebeskrivning

Kommunfullmäktige gav den 2025-12-04 § 251 nämnden för personer med funktionsnedsättning i uppdrag att tillsammans med arbetsmarknadsnämnden och utbildningsnämnden kartlägga övergången mellan utbildning och arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning.

Bakgrunden till uppdraget är en motion från Liberalerna om fler yrkesvägar för personer med funktionsnedsättning. Utifrån vad som framgår av motionen har kartläggningen avgränsats till målgruppen som återfinns i personkrets 1 och 2 enligt lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS).

Kartläggningen har genomförts i nära samarbete mellan berörda förvaltningar.

Vård- och omsorgsförvaltningen har till nämnden för personer med funktionsnedsättning lämnat följande förslag till beslut:

Förslag till kommunfullmäktige

Återrapporten daterad 8 maj 2026 läggs till handlingarna och uppdraget avslutas.

Beslutet ska skickas till

Kommunstyrelsen

Utbildningsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden

2026-05-08
Dnr: NF 2026/00025

Informationsklass: Publik

Kartläggning av övergången från skola till arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning

Återrapport av uppdrag

Vård- och omsorgsförvaltningen, Barn- och utbildningsförvaltningen och Individ- och familjeförvaltningen
721 87 Västerås
021-39 00 00 • www.vasteras.se

Västerås stad

Innehållsförteckning

1. Inledning 4

Målgrupp 4

2. De olika nämndernas ansvarsområden 5

2.1. Nämnden för personer med funktionsnedsättning 5

DAGLIG VERKSAMHET 5

MYNDIGHETSENHETEN LSS 6

DAGLIG VERKSAMHET I VÄSTERÅS STAD 7

2.2. Utbildningsnämnden 7

ANPASSAD GYMNASIESKOLA 7

SÄRSKILT ANPASSAD LÄRMILJÖ FÖR PERSONER MED AUTISM INOM GYMNASIESKOLAN 8

KOMMUNAL VUXENUTBILDNING 9

KOMVUX SOM ANPASSAD UTBILDNING (KSAU) 9

LÄRCENTRUM – ALTERNATIV OCH ANPASSAD STUDIEFORM 10

STUDIE OCH YRKESVÄGLEDNING INOM VUXENUTBILDNING 10

2.3. Arbetsmarknadsnämnden 11

ATLAS 12

SPIRA 12

3. Andra aktörer 12

ARBETSFÖRMEDLINGEN 12

FÖRSÄKRINGSKASSAN 13

4. Kartläggning- frågeställningar 13

4.1. Gymnasieskolan (Anpassad och Wegas/AST) 14

STÖD OCH ÖVERGÅNGAR 14

HUR SAMVERKAN FUNGERAR 15

HINDER OCH FÖRSLAG PÅ FÖRBÄTTRINGSOMRÅDEN 15

4.2. Myndighetsenheten inriktning LSS samt utförare av daglig verksamhet 16

STÖD OCH ÖVERGÅNGAR 16

HUR SAMVERKAN FUNGERAR 17

HINDER OCH FÖRSLAG PÅ FÖRBÄTTRINGSÅTGÄRDER 18

4.3. Vuxenutbildning 19

STÖD OCH ÖVERGÅNGAR 19

HUR SAMVERKAN FUNGERAR 20

HINDER OCH FÖRSLAG PÅ FÖRBÄTTRINGSOMRÅDEN 20

4.4. SPIRA 21

STÖD OCH ÖVERGÅNGAR 21

SAMVERKAN 22

HINDER OCH FÖRSLAG PÅ FÖRBÄTTRINGSÅTGÄRDER 22

INTRESSEORGANISATIONER 23

5. Omvärld och bakgrund 24

DAGLIG VERKSAMHET 24

VÄSTERÅS STAD- ÖVRIGT ARBETE 28

6. Sammanfattning 30

1. Inledning

Kommunfullmäktige gav den 2025-12-04 § 251, nämnden för personer med funktionsnedsättning i uppdrag att tillsammans med arbetsmarknadsnämnden och utbildningsnämnden kartlägga övergången mellan utbildning och arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning.

Bakgrunden till uppdraget är en motion från Liberalerna om fler yrkesvägar för personer med funktionsnedsättning. I motionen föreslås att berörda nämnder, i synnerhet nämnden för personer med funktionsnedsättning och utbildningsnämnden, i nära samråd med arbetsmarknadsnämnden, ska genomföra en kartläggning över flödet och övergångarna mellan utbildning och arbetsmarknad respektive utbildning och vård och omsorg, där insatsen daglig verksamhet enligt LSS idag ingår.

Syfte och mål med kartläggningen utgår från intentionerna i motionen. Kartläggningen ska skapa en gemensam bild av hur övergången mellan utbildning och arbetsmarknad respektive utbildning och daglig verksamhet ser ut för personer med funktionsnedsättning.
I förlängningen kan kartläggningen eventuellt utgöra underlag för att identifiera utvecklingsområden.

Tjänstepersoner från vård- och omsorgsförvaltningen, individ- och familjeförvaltningen samt barn- och utbildningsförvaltningen har tillsammans arbetat fram kartläggningen av övergången mellan skola och arbetsmarknad respektive daglig verksamhet för personer med funktionsnedsättning.

Målgrupp

Utifrån vad som framgår av motionen avgränsas målgruppen till personer som har diagnoser som kan innebära en tillhörighet inom personkrets 1 och 2 enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och därmed vara aktuella för att beviljas insatsen daglig verksamhet.

Detta innebär följande grupper enligt lagstiftningen:

- personer med intellektuell funktionsnedsättning, autism eller autismliknande tillstånd
- personer med betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning efter hjärnskada i vuxen ålder, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

Målgruppen är avgränsad till de diagnoser som identifieras i personkrets 1 och 2. Målgruppen är inte homogen och personer med exempelvis autismdiagnos kan ha mycket varierande stödbehov och befinner sig i många olika verksamheter som staden erbjuder. Kartläggningen är avgränsad till att beröra de insatser och verksamheter där det finns ett uttalat stöd för målgruppen i dagsläget.

2. De olika nämndernas ansvarsområden

Uppdraget har tilldelats nämnden för personer med funktionsnedsättning, utbildningsnämnden och arbetsmarknadsnämnden. Nämnderna styrs av olika reglementen och respektive nämnds verksamheter lyder under olika lagstiftningar och har olika syften. Nedan följer en beskrivning av de olika nämndernas verksamhetsområden med fokus på de verksamheter där kartläggningen har ringat in målgruppen.

2.1. Nämnden för personer med funktionsnedsättning

Nämnden för personer med funktionsnedsättning ansvarar enligt reglemente bland annat för de uppgifter som åvilar kommunen enligt lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS). Nämnden ansvarar också för boende, omsorg och andra insatser enligt socialtjänstlagen (2025:400) för den enskildes personliga behov, till personer med en funktionsnedsättning.

DAGLIG VERKSAMHET

Insatsen daglig verksamhet regleras i 9 § 10 LSS[1]. Den är avsedd för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig. Precis som alla andra insatser enligt LSS ska daglig verksamhet anpassas till den enskildes individuella behov och

[1] *SFS 1993:387. Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, 9 § 10*

tillförsäkra goda levnadsvillkor. Verksamheten ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet.

Den enskilde ska genom daglig verksamhet erbjudas stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap utifrån sina önskemål. Ett övergripande mål är att utveckla den enskildes möjligheter att närma sig arbete på kortare eller längre sikt.

Arbetsuppgifterna i daglig verksamhet kan motsvara sådana som finns på den reguljära arbetsmarknaden. Verksamheten kan dock också innehålla både habiliterande aktiviteter och mer produktionsinriktade uppgifter. En central skillnad är att daglig verksamhet inte är en anställningsform och att syftet inte är produktion av varor eller tjänster, utan att ge individen meningsfull sysselsättning, träning och möjlighet till utveckling.

I insatsen daglig verksamhet ingår omvårdnad, det vill säga stöd och hjälp med de dagliga behov som deltagaren har svårt att klara själv. Det kan handla om personlig hygien, måltider, på- och avklädning, förflyttningar och kommunikation.

Ett övergripande syfte med daglig verksamhet är att skapa möjlighet för deltagaren att på kort eller längre sikt närma sig arbetsmarknaden[2]. Samtliga utförare ska därför regelbundet pröva deltagare mot arbetsmarknaden och uppmärksamma om förutsättningar finns för praktik, arbetsträning eller anställning.

MYNDIGHETSENHETEN LSS

Insatsen daglig verksamhet föregås av ett beslut om insats enligt LSS som handläggs av myndighetsenheten på vård- och omsorgsförvaltningen. Underlag samlas in och utredningssamtal genomförs av handläggare. Kriterierna för att få ett bifall på ansökan om daglig verksamhet är följande:

- Personen omfattas av LSS personkrets 1 eller 2
- Är i yrkesverksam ålder
- Saknar förvärvsarbete och utbildar sig inte

[2] *https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/funktionshinder/daglig-verksamhet-lss/*

DAGLIG VERKSAMHET I VÄSTERÅS STAD

I Västerås stad är daglig verksamhet organiserad under nämnden för personer med funktionsnedsättning och vård- och omsorgsförvaltningen. Det finns sammanlagt åtta leverantörer av daglig verksamhet, både i kommunal regi och hos privata utförare.

Deltagarna väljer själv leverantör utifrån sin omvårdnadsnivå och det utbud av verksamhet som finns. Ersättning betalas ut till leverantörer utifrån fastställd omvårdnadsnivå. Varje deltagare bedöms tillhöra en av fyra nivåer, där nivå 1 motsvarar lägst stödbehov och nivå 4 störst stödbehov. Bedömningen görs utifrån en skala framtagen med stöd av arbetsterapeutiska instrument. Ersättningen differentieras utifrån nivå 1–4 samt om deltagaren deltar hel eller halv dag.

Daglig verksamhet i Västerås har olika inriktningar, till exempel fastighetsskötsel, bageri, kultur och återvinning. Sex av leverantörerna erbjuder inriktning mot företagsplats och arbetsliv, vilket innebär att deltagaren kan ha sin dagliga verksamhet på ett företag och får stöd i att närma sig den reguljära arbetsmarknaden.

2.2. Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden ansvarar enligt reglemente för utbildning inom kommunal gymnasieskola, anpassad gymnasieskola, vuxenutbildning, yrkeshögskoleutbildning samt övriga uppgifter som åligger kommunen gällande dessa nämnda utbildningsformer enligt skollagen (2010:800) och andra skolförfattningar. Målgruppen som ringas in kartläggningen kan finnas i alla utbildningsformer inom utbildningsnämndens verksamheter. Det finns dock verksamheter som är anpassade specifikt utifrån de diagnoser som ingår i personkrets 1 och 2 enligt LSS. Det är dessa verksamheter som kartläggningen kommer att beröra och som nämns nedan.

ANPASSAD GYMNASIESKOLA

Anpassad gymnasieskola finns i Västerås främst i kommunal regi. Det finns endast en fristående anpassad gymnasieskola i Västeråsvid Mälardalens ridgymnasium. För att antas till anpassad gymnasieskola krävs diagnosen intellektuell funktionsnedsättning. Utbildningen i anpassad gymnasieskola är fyraårig. Anpassad gymnasieskola omfattar både individuella program och nationella program. De

individuella programmen är för personer som behöver en utbildning som är anpassad efter individuella behov. Det finns också nio nationella program på fem skolor inom anpassade gymnasieskolan med olika inriktningar:

- Administration, handel och varuhantering
- Estetiska verksamheter
- Hälsa, vård och omsorg
- Samhälle, natur och språk
- Fordonsvård och godshantering
- Fastighet, anläggning och byggnation
- Hotell, restaurang och bageri
- Skog, mark och djur

SÄRSKILT ANPASSAD LÄRMILJÖ FÖR PERSONER MED AUTISM INOM GYMNASIESKOLAN

Den kommunala gymnasieskolan i Västerås har anpassade undervisningsmiljöer kopplade till de nationella programmen samt till introduktionsprogrammen. Verksamheternas syfte är att undanröja hinder i undervisningen för elever med autism.

Introduktionsprogram (IM)

- IMA Wegas (Carlforsska gymnasiet)
  Riktar sig till elever med autism. Undervisning i små grupper, individuellt anpassade scheman, samlad skoldag och hög personaltäthet. Fokus på trygg, lugn miljö samt möjlighet till både grundskole- och vissa gymnasiekurser.
- IMA Fenix (Carlforsska gymnasiet)
  För elever med omfattande och varierande stödbehov, inklusive autism. Små grupper, tydligt utökat stöd, två mentorer per elev och individuellt anpassad undervisning i lugn miljö.

Nationella program

- Wegas på nationella program (Rudbeckianska gymnasiet)
  Anpassad undervisningsmiljö för elever med autism på nationella program. Undervisning i mindre grupper, egna lokaler, lugn studiemiljö och lärargrupp med särskild kompetens inom

autism. Möjlighet att kombinera undervisning med ordinarie klasser.

- AST-klass (Carlforsska gymnasiet)
  Anpassad klass inom estetiska programmet. Elever med autism får läsa gymnasiegemensamma ämnen i mindre grupp och karaktärsämnen tillsammans med andra elever. Fokus på inkludering kombinerat med struktur, lugn miljö och nära mentorsstöd.

KOMMUNAL VUXENUTBILDNING

Kommunal vuxenutbildning har enligt skollagen (20 kap.) till uppgift att ge vuxna möjlighet att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet, verka för livslångt lärande samt bidra till kompetensförsörjning och ökad sysselsättning. Utbildningen ska utformas utifrån de enskildes egna förutsättningarna och behoven, och vuxna ska inte behöva läsa om sådant de redan kan utan tidigare kunskaper ska tas tillvara genom validering.

Kommunal vuxenutbildning (Komvux) i Västerås riktar sig till alla vuxna som vill komplettera tidigare utbildning, stärka sin ställning på arbetsmarknaden eller förbereda sig för vidare studier. Utbildningen är flexibel och individanpassad och vänder sig till personer från 20 år (18 år i vissa fall), oavsett tidigare utbildningsbakgrund. Målet är att ge vuxna möjlighet att nå grundläggande och gymnasial kompetens samt att möta arbetsmarknadens behov av yrkesutbildad arbetskraft.

Vuxenutbildningen i Västerås organiseras av Vuxenutbildningscentrum, som ansvarar för antagning, vägledning och samordning, medan utbildningarna genomförs både i kommunal regi och av upphandlade utbildningsanordnare.

KOMVUX SOM ANPASSAD UTBILDNING (KSAU)

För vuxna med intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvad hjärnskada finns Komvux som anpassad utbildning (tidigare särskild utbildning för vuxna). Studierna kan bedrivas på både grundläggande och gymnasial nivå och anpassas efter individens förutsättningar och mål.

LÄRCENTRUM – ALTERNATIV OCH ANPASSAD STUDIEFORM

Lärcentrum är en egen organiserad studieform inom vuxenutbildningen. Den riktar sig till individer som har behov av lärarledd undervisning, fysisk närvaro och en särskilt anpassad lärmiljö. Inom Lärcentrum bedrivs undervisning i klassrum med tydlig struktur, låg studietakt och ett validerande arbetssätt. Studerande är inskrivna på Lärcentrum som sin huvudsakliga studieform.

Inom Lärcentrum erbjuds studier på 25 % studietakt i grundläggande ämnen såsom svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik samt matematik 1a på gymnasial nivå. Ett centralt arbetssätt är det validerande förhållningssättet, där undervisningen utgår från individens förutsättningar och befintliga kunskaper. Om en studerande når målen snabbare kan studietiden kortas, vilket bidrar till snabbare övergång till arbete eller vidare studier.

Utöver pedagogiska behov hos målgruppen i lärcentrum finns ett uttalat behov av strukturellt och socialt stöd, till exempel:

- hjälp med studieteknik och planering av studier
- stöd i digitala verktyg och tillgång till datorer
- vägledning kring kontakter med CSN, Försäkringskassan och andra myndigheter
- möjlighet att studera i egen takt och i mindre sammanhang

Inom Lärcentrum finns också unga vuxna som av olika skäl inte befinner sig i gymnasieskolan, dessa unga har tidigare varit hemmakämpare, unga som varken studerar eller arbetar- det finns elever som inte blivit behöriga för gymnasieskolan från grundskolan, eller avbrutit sina studier i gymnasieskolan. För dessa individer fungerar Lärcentrum som en brygga tillbaka till utbildning och samhällsdeltagande.

STUDIE OCH YRKESVÄGLEDNING INOM VUXENUTBILDNING

Studie och yrkesvägledning är till för att hjälpa alla vuxna att förstå möjligheter till utbildning och arbete, och att fatta beslut som passar individens förutsättningar och mål.

Tjänster som erbjuds inom vuxenutbildningscentrum är:

- Individuella vägledningssamtal (på plats, via telefon eller digitalt) för kartläggning, intressetester och studieplaner.
- Drop-in för kortare frågor (max 20 minuter) om behörighet, ansökan, prövningar och nivåtest.
- Gruppinformation och workshops om studieval, jobbsökande och praktiska frågor
- Stöd vid validering av tidigare kunskaper, kontakter med arbetsliv och myndigheter samt
- uppföljning vid övergång till arbete eller vidare studier.

2.3. Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden ansvarar enligt reglemente bland annat för insatser enligt socialtjänstlagen (2025:400) för enskildas ekonomiska behov, det vill säga ekonomiskt bistånd. Nämnden ansvarar också för arbetsmarknadsinsatser för arbetslösa som inte deltar i Arbetsförmedlingens aktiva insatser, samt för uppdraget att fungera som kommunens arbetslöshetsnämnd enligt lag (1944:475) om arbetslöshetsnämnd för kommunens arbetsmarknadsverksamhet.

Det övergripande ansvaret för arbetsmarknadspolitiken och arbetsförmedlingsverksamheten ligger på Arbetsförmedlingen. För kommunen är det lagstadgat att det ska finnas en arbetslöshetsnämnd med uppdrag att vidta eller på annat sätt främja kommunala åtgärder för att förebygga arbetslöshet eller minska dess verkningar.

Det finns ingen närmare reglering av hur och i vilken omfattning kommunen ska tillhandahålla arbetsmarknadsinsatser, utan detta är i huvudsak frivilliga åtaganden.

Arbetsmarknadsenheterna i Västerås stad arbetar med att stödja personer som står utanför arbetsmarknaden att närma sig arbete eller studier. Verksamheten erbjuder individanpassade arbetsmarknadsinsatser såsom vägledning, coachning, praktik och arbetsträning. Arbetet sker i nära samverkan med Arbetsförmedlingen, socialtjänsten, utbildningsverksamheter och lokala arbetsgivare, med målet att stärka individens möjligheter till egen försörjning och långsiktig etablering på arbetsmarknaden. Kartläggningen berör främst

arbetsrehabiliteringens insats Spira men också Atlas där målgruppen i kartläggningen har ringats in[3].

ATLAS

Målgruppen för Atlas är personer i åldern 18-25 år samt från 16 år för de som kommer från Arenan. Personerna är arbetssökande som står utanför arbetsmarknaden och har behov av stöd där social problematik, psykiska problem och diagnoser förekommer. Det grundläggande målet med Atlas är att komma närmare självförsörjning. Inom Atlas finns delvis personer med funktionsnedsättningar som kan räknas in i personkrets enligt LSS.

SPIRA

Målgruppen för Spira är personer i åldern 18-29 år och om en person kommer från daglig verksamhet är maxåldern upp till 35 år. Personerna är unga vuxna med funktionsnedsättning och/eller behov av extra stöd och som vill utforska sina möjligheter att arbeta eller studera. Till skillnad från Atlas är målgruppen uttalad att vara personer med funktionsnedsättning och personer som är i eller tillhör personkrets som är aktuell för daglig verksamhet är prioriterade. Målet med Spira är att 100% av deltagarna är på rätt plats med en tydlig aktivitetsplanering. Kan individen stå till arbetsmarknadens förfogande eller vill studera skall sådan planering finnas. Kan individen inte stå till arbetsmarknadens förfogande ska planeringen utgå från det.

3. Andra aktörer

ARBETSFÖRMEDLINGEN

Arbetsförmedlingen har det huvudsakliga uppdraget kopplat till arbetsmarknadspolitiska området och arbetsmarknadsinsatser bland annat genom att:

- Matcha arbetssökande och arbetsgivare,
- Erbjuda arbetsmarknadspolitiska program och stöd, bland annat lönebidrag, skyddat arbete (Samhall), stöd till person med

[3] *Se bilaga för mer information om Atlas och Spira*

funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, samt särskilt introduktions- och uppföljningsstöd (SIUS).

Det finns överenskommelser mellan Västerås stad och Arbetsförmedlingen som lokalt beskriver hur samverkan ska ske och hur ansvar för olika insatser fördelas. I dessa överenskommelser åtar sig kommunen ofta att genomföra vissa arbetsmarknadsinsatser på uppdrag av Arbetsförmedlingen, ibland med statlig ersättning. I samverkan med Arbetsförmedlingen finns också möjlighet att ta del av anställningsstöd vid anställning.

FÖRSÄKRINGSKASSAN

Försäkringskassan ansvarar för flera ersättningsformer som är centrala för många i målgruppen, bland annat:

- Sjukpenning
- Aktivitetsersättning
- Sjukersättning

För yngre personer med funktionsnedsättning kan aktivitetsersättning vara aktuell under perioder då arbetsförmågan är nedsatt. Försäkringskassan samarbetar med kommunen, hälso- och sjukvården samt Arbetsförmedlingen kring personer som är i behov av samordnade insatser

4. Kartläggning- frågeställningar

I arbetet med kartläggningen har ett antal frågor ställts till olika berörda verksamheter[4]. Frågorna fokuserar i huvudsak på följande områden:

- Vilket stöd som finns i övergången
- Hur samverkan fungerar
- Hinder och förbättringsområden

De verksamheter som besvarat frågor är:

- Gymnasieskolan (Anpassad gymnasieskola, Wegas och AST)
- Myndighetsenheten LSS
- Utförare av daglig verksamhet
- Spira

- Intresseorganisationer
- Vuxenutbildningen

4.1. Gymnasieskolan (Anpassad och Wegas/AST)

STÖD OCH ÖVERGÅNGAR

En central del för att stötta individer i övergången mellan skola och arbete eller studier är individuella studie- och yrkesvägledningssamtal, särskilt under de sista skolåren (år 3–4). I dessa samtal uppmärksammas både elevens önskemål och förutsättningar samt vilka stödformer som finns efter skolan.

Eleverna får information om sina rättigheter och möjligheter, bland annat om LSS och insatsen daglig verksamhet, aktivitetsersättning, Arbetsförmedlingens roll och olika vägar till vidare studier såsom vuxenutbildning och folkhögskola. Skolor ger också stöd i praktiska moment, exempelvis att skriva CV, fylla i blanketter, förstå grundläggande arbetslivsregler och förbereda sig inför arbetsintervjuer.

Vissa skolor stödjer även eleverna i ansökningsprocesser till daglig verksamhet. Det kan handla om att initiera kontakt med biståndshandläggare, stödja eleven och vårdnadshavare i att ta fram nödvändiga underlag och närvara vid möten med Försäkringskassan och andra myndigheter. För elever som går vidare i studier ger skolorna information om och kontakt med vuxenutbildning, folkhögskolor och i vissa fall högre studier.

Vissa skolor lyfter särskilt fram strukturerade framtidssamtal från tidiga årskurser, deltagande i mässan ”Hela vägen” samt extra undervisning i arbetslivskunskap. Samtidigt beskrivs att elevgruppens stödbehov har ökat över tid, både vad gäller kognitiva svårigheter, psykisk ohälsa och behov av mer omfattande anpassningar.

Arbetsplatsförlagt lärande och samverkan kring praktik

Arbetsplatsförlagt lärande (APL) organiseras i nära dialog med elever och handledare. Skolorna lägger vikt vid att matcha APL-platsen utifrån elevens förmågor, behov och eventuella diagnoser. För vissa är målet att pröva arbetsförmåga och på sikt skapa en möjlighet till anställning,

medan det för andra primärt handlar om att ge erfarenhet av arbetslivet och träning i sociala och praktiska färdigheter.

Några skolor arbetar aktivt med att stärka handledarrollen hos arbetsgivare, bland annat genom planerade handledarutbildningar och inspiration från andra kommuner. Andra skolor beskriver ett nära samarbete med Arbetsförmedlingens SIUS-konsulenter under APL för att underlätta en eventuell övergång till arbete.

HUR SAMVERKAN FUNGERAR

Skolorna beskriver att de får stöd från flera kommunala aktörer i övergången. Arenan kan ta emot ungdomar som avbrutit sina studier och erbjuder då stöd för att komma vidare. Vuxenutbildningscentrum bidrar med information om vuxenutbildning och behörighetsvägar. Spira tar emot elever och unga vuxna med större stödbehov som står nära arbetsmarknaden men behöver förstärkt stöd. Biståndshandläggare inom LSS medverkar vid ansökningar om daglig verksamhet.

Mässan ”Hela vägen” lyfts av flera skolor som ett viktigt forum där elever, vårdnadshavare och professionella aktörer möts och får information om olika vägar efter skolan. Utöver kommunens egna insatser samarbetar skolorna med ett antal externa aktörer. Intresseorganisationen FUB driver projekt kring ”livet efter skolan” och ger stöd till både elever och vårdnadshavare. Privata utförare inom daglig verksamhet deltar ibland i informationsinsatser och erbjuder studiebesök. Arbetsförmedlingen medverkar genom insatser som Samstart och SIUS, med fokus på inskrivning, kartläggning och stöd på APL-platser. Skolorna beskriver dock att Arbetsförmedlingen har minskat sin närvaro i skolsamarbeten, till exempel genom att inte längre delta i vissa mässor. Vidare samverkar vissa skolor med andra aktörer så som företag som kan bistå med arbetsmarknadskunskap samt nyttjande av olika mässor för att ge elever mer information om vidare studier.

HINDER OCH FÖRSLAG PÅ FÖRBÄTTRINGSOMRÅDEN

En återkommande utmaning gällande APL som lyfts är svårigheten att hitta praktikplatser som har förutsättningar att ta emot elever med intellektuell funktionsnedsättning och/eller neuropsykiatriska

funktionsnedsättningar. Det gäller både tid, kunskap och organisatoriska ramar för att ge anpassat stöd och handledning.

För de elever som varken klarar ordinarie APL eller bedöms aktuella för daglig verksamhet saknas också ofta fungerande alternativ. Detta blir särskilt tydligt för elever som har betydande svårigheter men inte uppfyller kriterier för LSS eller daglig verksamhet.

Skolorna beskriver också betydande brister i samverkan mellan skola, daglig verksamhet, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och socialtjänsten. Elever riskerar därmed att ”hamna mellan stolarna”, särskilt de som varken uppfyller Arbetsförmedlingens arbetsmarknadskrav eller kriterierna för LSS/daglig verksamhet.

4.2. Myndighetsenheten inriktning LSS samt utförare av daglig verksamhet

STÖD OCH ÖVERGÅNGAR

Övergången sker ofta stegvis via studiebesök och/eller praktik i daglig verksamhet innan en formell ansökan görs. Den formella ansökan skickas till LSS myndighetsenhet för handläggning och bedömning.

Handläggare kontaktar den enskilde och erbjuder utredningssamtal. Under handläggningsprocessen samlas medicinska underlag in för att styrka personkretstillhörighet, det genomförs ibland också referenssamtal med skolpersonal. Kriterierna för att få insatsen daglig verksamhet är:

- Tillhörighet i personkrets 1 eller 2 enligt LSS
- Yrkesverksam ålder
- Saknar förvärvsarbete och studerar inte

Parallellt med handläggningen görs en nivåbedömning av stödbehovet hos den enskilde av samordnare för daglig verksamhet.

Vid bifall får den enskilde leverantörer att välja mellan som matchar stödbehovet. När val är gjort skickas beställning och beslutet verkställs.

Utföraren samlar in information vid start för att kunna ge adekvat stöd och meningsfull aktivitet utifrån intresse och förmåga.

Uppföljning görs av myndighetsenheten. Utförare ska också signalera om deltagaren bedöms tillhöra annan nivå och därmed har behov av justering av nivåbedömning.

Det framkommer i kartläggningen att förändringar i praxis som påverkar övergången har skett de senaste åren enligt följande:

Att personen har arbetsförmåga bedöms inte längre som grund för avslag vilket har medfört att handläggare inte gör någon arbetsförmågebedömning längre.[5]

Bedömning av när en person anses vara i yrkesverksam ålder har fastställts till 16 år vilket innebär att daglig verksamhet beviljas från 16 års ålder och inte 18 år som tidigare var bedömningen.[6]

Utförare av daglig verksamhet beskriver att övergången ofta inleds med studiebesök följt av ett introduktionsmöte där deltagare, anhöriga och ibland personal från boende och skola deltar. Vid mötet kan kartläggningsmaterial användas för att fånga stödbehov, tidigare erfarenheter, intressen och andra livsområden, som underlag för genomförandeplan och val av inriktning. För elever med större stödbehov görs ibland skolbesök av daglig verksamhet och/eller gemensamma besök i verksamheten redan före skolavslut, vilket bidrar till en mjukare övergång.

Samtidigt framgår det att strukturen runt själva övergången inte är likvärdig. Kontakten initieras på olika sätt – ibland av skolan, ibland av anhöriga, ibland via biståndshandläggaren – och någon utförare upplever att vissa skolor inte har någon kontakt alls med daglig verksamhet.

HUR SAMVERKAN FUNGERAR

Vid ansökningar om daglig verksamhet för personer som kommer direkt från skolan sker ofta samverkan mellan skolan och myndighetsenheten för att samla in viktig information om den enskilde, så att insatsen kan planeras och verkställas på ett så bra sätt som möjligt. Om den

[5] *Kammarrätten mål nr 7437-23*
[6] *Högsta förvaltningsdomstolen mål nr 756-24*

sökande tidigare varit aktuell hos Arbetsförmedlingen eller Atlas kan handläggaren även inhämta relevant information därifrån.

När en sökande bedöms stå nära arbetsmarknaden försöker handläggaren ibland lyfta andra möjliga alternativ i samband med ansökan. Det saknas dock gemensamma rutiner för detta och det varierar mellan handläggare hur arbetssättet ser ut och vilken kunskap som finns om andra aktörer och insatser.

På en mer övergripande nivå har Försäkringskassan initierat en samverkan mellan Försäkringskassan, vård- och omsorgsförvaltningens myndighetsenhet och daglig verksamhet. Samverkan fokuserar på unga personer med aktivitetsersättning och syftar till att stärka samarbetet kring rehabilitering för att öka möjligheten att närma sig arbetsmarknaden.

Samverkan mellan skolan och utförare av daglig verksamhet sker i varierande omfattning och kan bland annat bestå av studiebesök, praktikplatser för gymnasieelever samt samarbete vid inskolning. Ett exempel på mötesplats som nämns är “Hela vägen-mässan”, där utförare kan medverka.

HINDER OCH FÖRSLAG PÅ FÖRBÄTTRINGSÅTGÄRDER

En återkommande utmaning som lyfts i svaren är att det saknas en tydlig struktur för hur skola och daglig verksamhet ska samverka, vilket gör att samarbetet ofta blir beroende av att en part tar initiativ. I vissa fall sker ansökan om daglig verksamhet och val av leverantör sent, vilket kan innebära att viktig information riskerar att gå förlorad i övergången och att planeringen blir tidspressad. Detta kan skapa stress både för utföraren, som får kort tid att förbereda mottagandet, och för den enskilde och anhöriga, som kan uppleva osäkerhet inför tiden efter skolans slut.

Vidare upplever utförare att det saknas en systematisk kartläggning av individens förmåga och intressen innan de kommer till daglig verksamhet vilket innebär att det blir en längre startsträcka att hitta rätt verksamhet.

Någon utförare upplever att elever och vårdnadshavare ofta har begränsad kunskap och information om daglig verksamhet och aktivitetsersättning efter avslutad gymnasieskola.

De förbättringsförslag som nämns i svaren är bland annat att det är viktigt med en tydlig struktur i övergången, att elever i skolan behöver få prova olika praktikplatser under skoltiden och att val av vad eleven vill göra efter gymnasiet ska ske i god tid innan studenten. Vidare lyfts det att mer samhällsinformation till elever och vårdnadshavare under skoltiden skulle vara bra.

Flera utförare lyfter att det skulle vara bra med en tidig planering och samverkan med skolan. Det skulle underlätta planeringen om utförare visste i ett tidigt skede vilka elever som förväntas komma till daglig verksamhet efter avslutat gymnasium. Vidare önskas bättre kommunikation mellan myndighetsenheten och utförare då det tidigare fanns en bättre samordning och planering för målgruppen.

En tidig individuell kartläggning av förmåga och intressen hos individen innan eventuell övergång till daglig verksamhet skulle underlätta processen.

För de som inte gjort ett val av möjlig aktivitet efter gymnasiet innan skolavslutningen skulle kanske en slussverksamhet underlätta för dessa individer.

4.3. Vuxenutbildning

STÖD OCH ÖVERGÅNGAR

Stöd i studier är en öppen och frivillig verksamhet för alla komvuxelever, oavsett studieform eller utbildningsanordnare. Där erbjuds bland annat hjälp med studieteknik, struktur, motivation, digitala färdigheter samt tillgång till pedagoger, speciallärare och språkstöd i en lugn studiemiljö.

Lärcentrum är en särskild studieform med små grupper, låg studietakt, tydlig struktur och lugn fysisk miljö. Den riktar sig till studerande som behöver lärarledd undervisning, fysisk närvaro och en anpassad lärmiljö, till exempel personer med NPF, psykisk ohälsa eller negativa skolerfarenheter. Lärcentrum fungerar också som brygga tillbaka till studier för unga vuxna som inte fullföljt gymnasiet.

För personer med intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvad hjärnskada finns KSAU, som erbjuder undervisning i liten grupp och anpassad takt på grundläggande och gymnasial nivå. En inledande

orienteringskurs kartlägger elevens förutsättningar och ligger till grund för en individuell studieplan.

För att tidigt upptäcka vilket stöd personer som har gått i anpassad skola och som kommer till vuxenutbildningen kan behöva, finns stöd från elevhälsan. Bland annat genom att identifiera stödbehov inför studier, göra nivåbedömning och pedagogisk kartläggning. Arbetet följer en tydlig process där behoven följs upp regelbundet.

HUR SAMVERKAN FUNGERAR

Det finns etablerad samverkan mellan Lärcentrum och Arenan, som arbetar med unga som varit frånvarande från skolan. Arenan ansvarar för kartläggning, orienteringskurser och trygg överlämning till Lärcentrum, vilket minskar risken för avbrott.

Det finns behov av stärkt samverkan mellan vuxenutbildning, LSS-verksamhet, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, särskilt inför och efter avslutade gymnasiestudier. Formell samverkan mellan kommun, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan samt tydliga individuella övergångsplaner är centrala för en fungerande väg från studier till arbete.

HINDER OCH FÖRSLAG PÅ FÖRBÄTTRINGSOMRÅDEN

Ett övergripande hinder är att komvux inte har samma reglering kring särskilt stöd och elevhälsa som grund- och gymnasieskolan, samtidigt som andelen elever med stora och komplexa behov ökar. Detta skapar ett glapp mellan elevernas stödbehov och de resurser och kompetenser som finns inom komvux. Vuxenutbildningen saknar dessutom den grundfinansiering som skulle krävas för att ge stöd i den omfattning som behövs.

För KSAU lyfts som hinder att utbildningen i dag endast erbjuder teoretiska ämnen, vilket begränsar möjligheterna till mer praktiska och yrkesinriktade vägar för målgruppen.

För personer inom personkrets 2 pekas otydliga överlämningsrutiner från anpassad gymnasieskola och LSS ut som ett tydligt hinder, liksom bristande samordning med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Övergången från skola till vuxenutbildning, och

vidare till arbete eller meningsfull sysselsättning, riskerar därmed att bli osammanhängande.

4.4. SPIRA

STÖD OCH ÖVERGÅNGAR

Spira fungerar som en länk mellan gymnasieskolan och arbetsliv eller studier bland annat för personer inom LSS personkrets 1 och 2. Övergången från skola till Spira inleds ofta under vårterminen genom kontakt från kurator, studie- och yrkesvägledare, lärare eller anhöriga. Kontakter kan också etableras i samband med informationsbesök på skolor, då Spira presenterar sin verksamhet för avgångsklasser, eller genom mässor som ”Hela vägen”. På så sätt fångas elever upp redan innan skolgången avslutas, och de får möjlighet att få en första orientering kring vilket stöd Spira kan erbjuda.

Om en elev vill påbörja insats inom Spira, och det finns plats i verksamheten, kan en start erbjudas i anslutning till skolavslut eller efter sommarlovet. Om Spira är fullt erbjuds i stället plats när utrymme finns. Spira beskriver sina interna rutiner för själva övergången från gymnasieskolan som väl fungerande och flexibla.

När deltagare går vidare från Spira till studier sker detta genom ett nära stöd i orienterings- och ansökningsprocessen. Tillsammans med deltagaren utforskar Spira olika studiealternativ och tar kontakt med studie- och yrkesvägledare på vuxenutbildningen eller aktuella skolor för att klarlägga behörighetskrav, stödformer och anpassningsmöjligheter.

För deltagare som går vidare mot arbete är processen stegvis och alltid förankrad i arbetsträning eller praktik. Innan en anställning blir aktuell genomförs en period där deltagaren provar arbetsuppgifter på en arbetsplats, med kontinuerligt stöd, handledning och uppföljning från Spiras arbetsmarknadskonsulenter. Hur lång arbetsträningsperioden blir anpassas individuellt utifrån både personens och arbetsplatsens förutsättningar. När det finns behov av ytterligare stöd, exempelvis i form av lönebidrag eller arbetshjälpmedel, bistår Spira i kontakterna med Arbetsförmedlingen och andra relevanta aktörer. Spira kan även stödja deltagare som går vidare till Offentligt skyddade anställningar

(OSA-anställningar)[7] genom att förbereda inför intervjuer och samordna kontakter med Arbetsförmedlingen.

Utöver individuella kontakter med arbetsgivare arbetar Spira strukturerat med att etablera praktik- och arbetsträningsplatser. Det finns upparbetade samarbeten och Spira har också möjlighet att erbjuda tidsbegränsade BEA-anställningar[8] inom Västerås stad.

HUR SAMVERKAN FUNGERAR

Samarbetet med andra aktörer är en central del i Spiras arbete. Det finns etablerade kontakter med anpassad gymnasieskola och med verksamheten Wegas, där Spira regelbundet bjuds in för att informera avgångsklasserna. Många andra skolor känner till Spira och tar kontakt vid behov, oftast via kurator eller studie- och yrkesvägledare. Utöver skolorna samarbetar Spira med daglig verksamhet, LSS-handläggare, sysselsättning enligt SoL, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Region Västmanland (framför allt psykiatri och habiliteringscentrum) samt Ekonomiskt bistånd. Samarbeten utformas utifrån den enskildes behov, och syftar till att skapa en sammanhållen kedja av insatser kring individen.

HINDER OCH FÖRSLAG PÅ FÖRBÄTTRINGSÅTGÄRDER

I övergången mellan gymnasieskolan och Spira är den främsta utmaningen att verksamheten inte alltid kan erbjuda plats direkt till alla som har behov av och önskar börja i verksamheten vid skolavslut.

I övergången mellan Spira och arbete eller studier är utmaningarna mer komplexa och i hög grad kopplade till arbetsmarknadens och utbildningssystemets struktur. Det är svårt att hitta arbetsgivare som kan erbjuda både arbetsträning, praktik och anställning med arbetsuppgifter som är tillräckligt anpassade, och med tillgänglig handledning. Kraven på arbetsmarknaden är ofta höga; det förväntas att en anställd ska klara hela bredden av arbetsuppgifter inom en tjänst och arbeta självständigt. För många av Spiras deltagare är detta inte

[7] *https://arbetsformedlingen.se/for-arbetssokande/extra-stod/stod-a-o/skyddat-arbete-hos-offentlig-arbetsgivare*

[8] **Bestämmelser för arbetstagare i arbetsmarknadspolitiska insatser*

realistiskt, och det saknas tillräckligt med anpassade roller där arbetsgivaren tar ett långsiktigt ansvar.

En särskilt stor utmaning som lyfts är svårigheten att skapa varaktiga, anpassade anställningar inom Västerås stads egna verksamheter. Spira beskriver att det ofta går att ordna arbetsträning, praktik eller tidsbegränsade BEA-anställningar där Spira står för lönekostnaden, men att det sedan brister när det gäller att omvandla dessa till stadigvarande anställningar där arbetsplatsen tar över både kostnads- och arbetsgivaransvar.

I svaren lyfts också strukturella hinder för personer som avslutat anpassad gymnasieskola. Då deras betyg ofta inte är gångbara för vidare studier, blir vägen vidare till utbildning mycket svår. I dagsläget saknas tydliga yrkesroller som matchar den kompetens som elever från anpassad gymnasieskola faktiskt har. Detta bidrar till känslan av att deras utbildning och kompetens inte värderas, och gör att många i stället hamnar i daglig verksamhet, inte på grund av bristande förmåga, utan på grund av bristande strukturer och möjligheter på arbetsmarknaden.

Utifrån Spiras perspektiv skulle mycket underlättas av en arbetsmarknad med mer flexibla krav och fler anpassade arbetsroller och särskilt anpassade, varaktiga anställningar för målgruppen och det är önskvärt att Västerås stad arbetar mer med frågan utifrån ett arbetsgivarperspektiv.

INTRESSEORGANISATIONER

Svaren visar att intresseorganisationernas uppfattning är att övergången från gymnasieskola till arbetsmarknad och daglig verksamhet fungerar bristfälligt och ojämlikt för målgruppen.

Övergången från skola till arbetsliv/daglig verksamhet beskrivs inte vara självklar, utan osäker och beroende på vilken skola eleven går i eller vilka personer eleven har runt sig.

Organisationerna uppfattar att det är många elever från anpassad gymnasieskola som går direkt vidare till daglig verksamhet eller lämnas mot arbetsmarknaden utan att först ha fått en verklig chans till reguljärt arbete, fortsatta studier eller yrkesutbildning.

Individuell kartläggning och personligt stöd framhålls som centralt för att skapa fler möjligheter för målgruppen och som något som behöver utvecklas.

Praktik och möjligheten att prova på olika typer av arbeten och daglig verksamhet lyfts som viktigt, också vikten av arbetslivsinriktade insatser som exempelvis projektet ”Orden på jobbet”. Samtidigt pekar föreningarna på ett stort behov av ökad kunskap hos mottagande aktörer, de lyfter brister i kunskap om diagnoser och hjälpmedel och menar att arbetsgivare, skola och myndigheter behöver bättre förståelse och rätt kompetens för att kunna ge adekvat stöd.

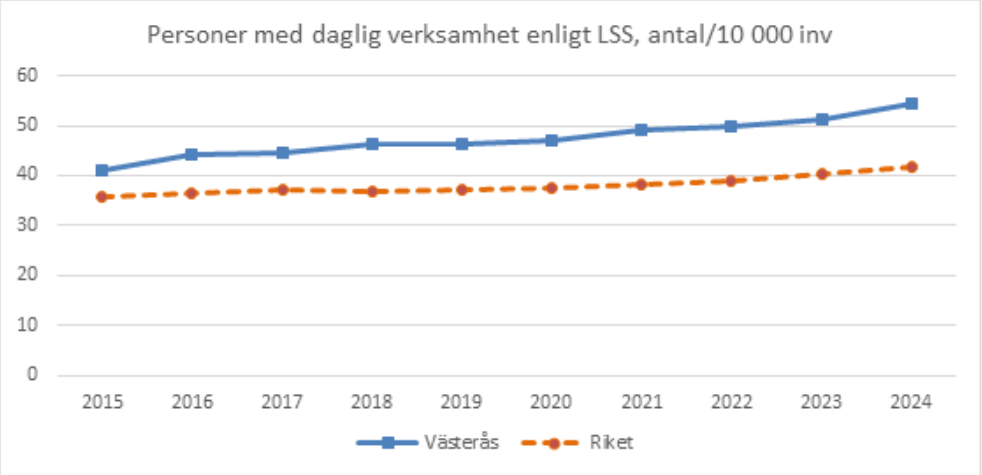
Avslutningsvis är föreningarna överens om att samverkan är avgörande. De pekar på att ett fungerande samarbete mellan skola, arbetsgivare, föreningar, experter och myndigheter är nödvändigt för att övergången från skola till arbetsliv och daglig verksamhet ska bli trygg, sammanhållen och likvärdig för målgruppen.

5. Omvärld och bakgrund

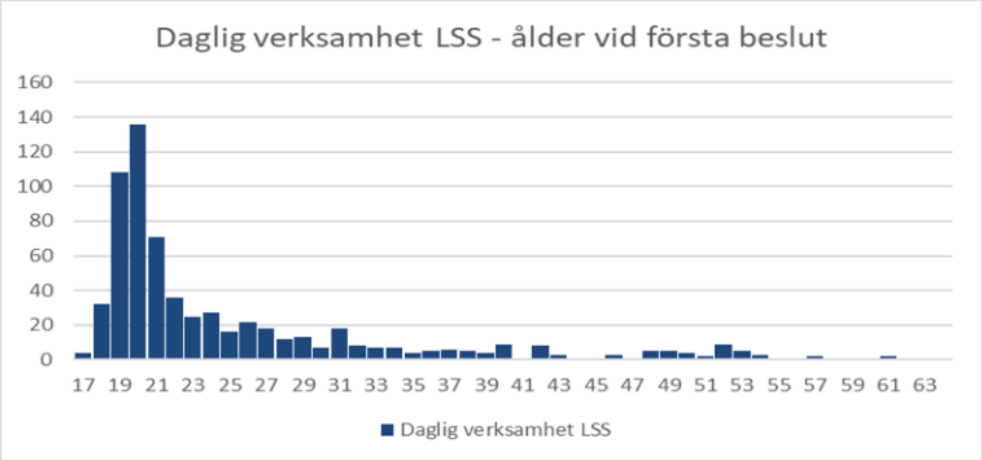
DAGLIG VERKSAMHET

De senaste åren är daglig verksamhet den insats som ökat mest och står för i princip hela ökningen av antalet personer med insatser enligt LSS totalt sett.

I jämförelse med andra kommuner har Västerås en högre andel av befolkningen med insatsen daglig verksamhet än riksgenomsnittet och insatsen har haft en högre ökningstakt i Västerås än i riket som helhet (se tabell nedan).

Den största ökningen i daglig verksamhet sker i den yngre åldersgruppen. Det gäller generellt över hela riket men också i Västerås. Tabellen nedan visar ålder vid första beslut för beslut fattade mellan 2017 och mars 2026 i Västerås. Medianålder för första beslut under redovisade år var 21 år.

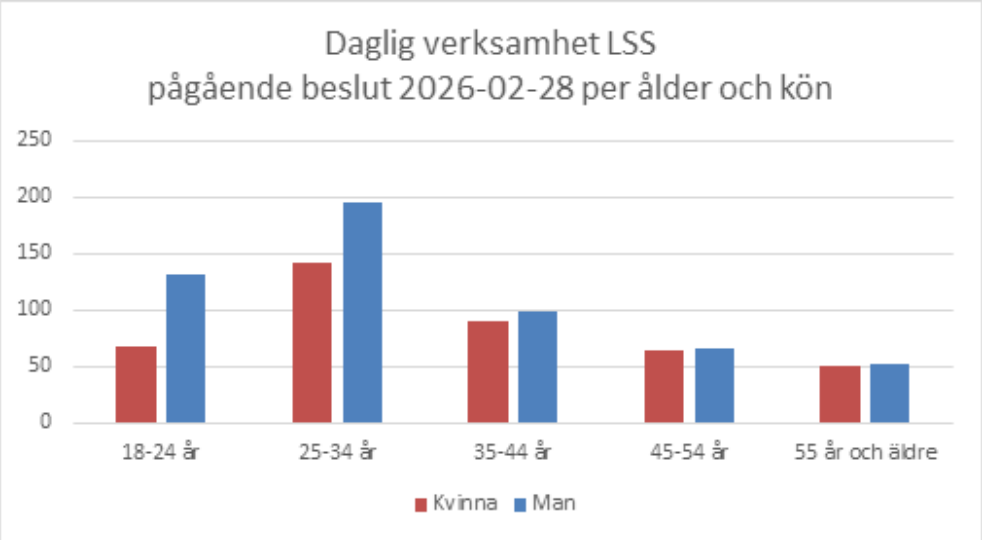

Antal elever i den anpassade gymnasieskolan har legat stabilt under de senaste åren och ökningen av daglig verksamhet i yngre åldrar kan inte förklaras av ökade volymer i anpassade gymnasieskolan (se tabell nedan).

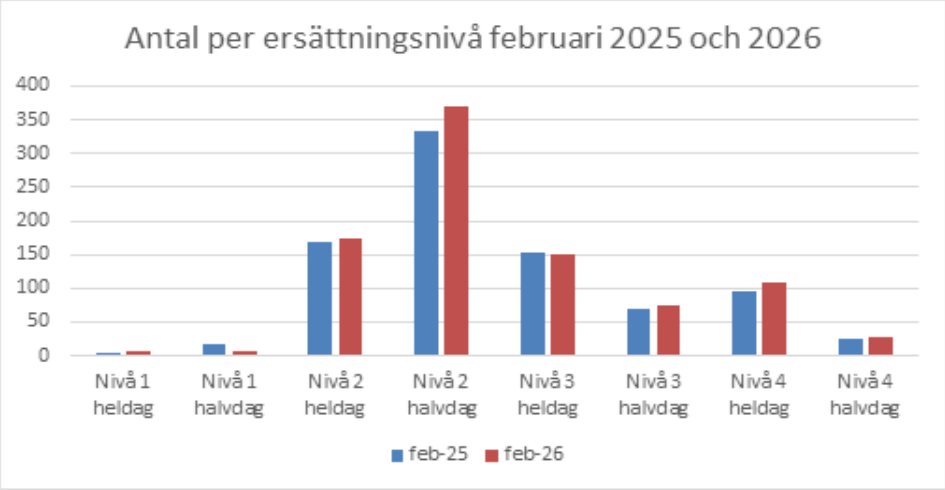
Elever i den anpassade gymnasieskolan Västerås kommun

Mått	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
Antal elever	154	154	159	153
Andel (%) kvinnor	33,1	34,4	32,7	37,3
Andel (%) med utländsk bakgrund	48,1	52,6	50,9	51,6
Andel (%) med föräldrar med eftergymnasial utbildning	35,1	33,1	34,6	39,2

För pågående beslut inom daglig verksamhet per den sista februari 2026 var medelåldern 36 år (median 33 år) 43 % av alla med insatsen var kvinnor och 57 % män. Andelen män var högre i de yngre åldersgrupperna. Bland personer över 40 år var det ungefär lika många kvinnor som män. I gruppen 18-24 år var andelen män 66 % (se tabell nedan).

Ersättningen till leverantörer av daglig verksamhet i Västerås baseras på deltagarnas omvårdnadsnivå med fyra olika nivåer och planerade närvaro (heldag eller del av dag). I ersättningsunderlagen för februari månad var det lika många som gick heldag som halvdag och den vanligaste omvårdnadsnivån var nivå 2 dit 58 % av deltagarna räknades.

Det finns olika teorier om varför daglig verksamhet ökar men det finns ingen konstaterad förklaring. Ökningen inom daglig verksamhet sker parallellt med att antal lönebidragsanställningar minskar vilket är något som Socialstyrelsen lyfter i sin lägesrapport 2025. Samtidigt är arbetslösheten hög och det råder hög konkurrens på arbetsmarknaden. Det har också skett en ökning av antal personer med diagnosen autism vilket innebär att fler personer har en tillhörighet inom personkrets 1 i LSS och därmed också en väg in i daglig verksamhet. Att fler diagnostiseras med autism kan också innebära att stödbehoven har ökat [9]. En annan förklaring kan vara att Arbetsförmedlingen har minskat på stödet till målgruppen vilket har gjort det svårare för målgruppen att befinna sig inom Arbetsförmedlingens insatser.

Att antalet deltagare inom daglig verksamhet ökar beror också på att antalet deltagare som går från daglig verksamhet till arbete inte är särskilt många. Socialstyrelsen har också i öppna jämförelser konstaterat att endast 13 % av landets kommuner har fastställda

[9] *Socialstyrelsens lägesrapport inom funktionshinderområdet 2025*

rutiner för att pröva deltagare mot arbetsmarknaden.[10] Socialstyrelsens öppna jämförelser konstaterar också att få kommuner har överenskommelser mellan LSS och Arbetsförmedlingen.

VÄSTERÅS STAD- ÖVRIGT ARBETE

I Västerås stad i stort pågår flera initiativ för att öka målgruppens möjlighet till arbete. Bland annat har nämnden för personer med funktionsnedsättnings mål om att fler ska gå från biståndsbedömd sysselsättning till arbete eller studier genererat flertalet aktiviteter. Vidare har Västerås stad en policy för personer med funktionsnedsättning som konkretiseras i en handlingsplan. Ett av områdena i policyn och handlingsplanen är utbildning och arbete för målgruppen och det pågår ett antal aktiviteter i olika förvaltningar i staden inom dessa områden. Staden har också utvecklingsgrupper med representanter från olika förvaltningar. En utvecklingsgrupp fokuserar på målgruppen UVAS[11] vilket delvis berör målgruppen, vidare har en ny utvecklingsgrupp startat med fokus på goda möjligheter för personer med funktionsnedsättning att få arbete, utvecklingsgruppen kommer att fokusera på målgruppen personer med funktionsnedsättning i ett bredare perspektiv genom att kartlägga samt undersöka möjligheterna att ytterligare stärka målgruppens möjligheter till arbete eller studier.

Arenan

Arenan är placerad under utbildningsnämnden och ansvarar för kommunens aktivitetsansvar och kartlägger ungdomar mellan 16-20 år som enligt Västerås stads skolregister inte är inskrivna vid en gymnasieskola. Arenan är inte direkt berörda i kartläggningen eftersom de som omfattas av Arenans insats är personer som inte är inskriven i gymnasieskolan eller motsvarande. Arenan kommer dock regelmässigt i kontakt med personer med funktionsnedsättning.

Många av de individer som deltar i Arenans insatser har:

[10] *Socialstyrelsen. Öppna jämförelser 2024 - enhetsundersökning daglig verksamhet och bostad med särskild service enligt LSS. 2024*

[11] **Unga som varken arbetar eller studerar*

- neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (t.ex. ADHD, autism)
- psykisk ohälsa
- intellektuell funktionsnedsättning
- fysisk funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom
- kombinationer av flera behov

Stödet på Arenan anpassas utifrån individens förutsättningar och kan innefatta:

- tydlig struktur, anpassad kommunikation och extra handledning
- längre etableringstid och flexibla mål
- samverkan med LSS, socialpsykiatri, habilitering eller andra stödinsatser
- dialog med arbetsgivare kring anpassningar och stödformer

Ung Framtid- Kombination av studier och arbete

Ung Framtid är en verksamhet som skapar möjlighet för unga vuxna att kombinera studier på Lärcentrum med resursjobb inom stadens verksamheter och har visat sig vara en mycket framgångsrik väg för många som har haft svårigheter tidigare. Verksamheten ligger i linje med utbildningsnämndens mål och arbetsmarknadsnämndens mål att medborgare skall komma vidare till arbete eller fortsatta studier.

Deltagande i Ung Framtid föregås av krav på en stabil studiefas, där fokus ligger på närvaro, studieförmåga och progression inom lärcentrum. Studierna prioriteras alltid, men arbetsinslaget bidrar till ökad motivation, stärkt självkänsla och praktisk arbetslivserfarenhet.

Kombinationen av studier och arbete visar sig vara särskilt gynnsam för individer som tidigare haft svårigheter att etablera sig i utbildningssystemet eller på arbetsmarknaden, detta samarbete utgör en viktig brygga mot egen försörjning och vidare studier inom vuxenutbildning eller högre studier.

Samverkan inom lärcentrum är en central del av verksamheten som bedrivs utifrån uppdrag från utbildningsnämnden sedan 2017. Ett nära samarbete finns med Arenan, som möter unga som varit frånvarande från skolan eller varit hemmasittare. Arenan ansvarar för kartläggning,

orienteringskurser och en trygg överlämning till Lärcentrum, vilket skapar kontinuitet och minskar risken för avbrott.

SAMSTART

SAMSTART är ett projekt som Arbetsförmedlingen har initierat och som fokuserar på samverkan mellan skolan och Arbetsförmedlingen. Syftet är att skapa en trygg, sammanhållen och förutsägbar övergång från skola till arbete eller vidare studier för elever som behöver extra stöd. Arbetssättet riktar sig särskilt till unga med dokumenterad funktionsnedsättning eller andra stödbehov som kan påverka steget efter studenten.

I praktiken innebär SAMSTART att skolan i god tid uppmärksammar vilka elever som kan vara aktuella och tar kontakt med Arbetsförmedlingen för att starta ett samarbete. Under elevens sista tid i skolan görs en gemensam kartläggning och planering tillsammans med eleven. Där tydliggörs mål, förutsättningar och eventuella stödbehov, och insatserna anpassas efter individens situation.

Efter skolavslut fortsätter samordningen för att undvika glapp i stödet och säkerställa att eleven vet vad nästa steg är och får rätt insatser i rätt tid. Vid behov kan även andra kommunala funktioner och arbetsgivare involveras i samverkan. SAMSTART är under uppstartsfas i Västerås.

6. Sammanfattning

Uppdraget i kartläggningen har varit att kartlägga övergångar och flöden mellan skola och arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning. Målgruppen har avgränsats till de som kan ha tillhörighet i personkrets 1 och 2 enligt LSS.

I arbetet med kartläggningen har det konstaterats att det finns lite olika alternativ efter gymnasieskolan för elever inom anpassad gymnasieskola eller anpassad lärmiljö som Wegas och AST- klasser. För dessa elever som avslutar gymnasiet och som inte står till arbetsmarknadens förfogande hos Arbetsförmedlingen eller går vidare till studier på högre nivå finns Spira och Atlas inom arbetsmarknadsnämnden som kan ses som en möjlighet att få ytterligare stöd efter gymnasiet för att övervinna hinder, stärkas som

individ och hitta vilka individuella möjligheter som finns till arbete, studier eller annan sysselsättning. Spira lyfter dock att de inte har möjlighet att ta emot alla sökande direkt efter avslutad gymnasieskola och att det finns utmaningar kopplat till hinder på arbetsmarknaden för att målgruppen ska komma vidare efter insatsen.

Den kommunala vuxenutbildningen erbjuder studie- och yrkesvägledning samt utbildning för de som behöver komplettera sina gymnasiebetyg. Komvux som anpassad utbildning (KSAU) finns för de som har förvärvad hjärnskada eller intellektuell funktionsnedsättning. Inom KSAU finns dock begränsningar då utbudet idag endast består av teoretiska ämnen, vilket gör att möjligheterna att utveckla praktiska, yrkesinriktade eller mer vardagsnära färdigheter är begränsade för målgruppen.

Förordningen om vuxenutbildning (2011:1108) innehåller inget uttryckligt krav på ”övergångsarbete”, men förordningen reglerar utbildningens individanpassning, planering och syfte att komplettera tidigare studier. Vuxenutbildning skall också erbjuda inledande kartläggning och validering av tidigare studier. Utifrån förordningen kan man juridiskt motivera att vuxenutbildningen, ska kunna ta emot studerande med kännedom om deras tidigare utbildning, kan samverka med gymnasieskola, IM och det kommunala aktivitetsansvaret -KAA kring unga vuxna, och kunna organisera mottagande så att individanpassning kan ske direkt. Detta bör ingå i kommunens samlade ansvar för att utbildning blir sammanhållen och ändamålsenlig.

Utbildningsnämnden har också tagit beslut om ett lärcentrum för att “skapa bättre och smidigare övergångar för elever som är i gränsläget mellan ungdomsgymnasiet och vuxenutbildningen och ungdomar som är på väg över i den vuxna målgruppen kan samplaneras både med VUC och med kartläggningen för arbetsmarknadsinsatser. Lärcentrum erbjuder idag grundläggande kurser med 25 % studietakt för de som har behov av mer stöd i undervisningen och lärarledda lektioner. Men målgruppen inom Vuxenutbildningens insatser är komplex och stödbehoven växer, vilket är resurskrävande och kräver mer resurser och kompetens. Vuxenutbildningen är inget lagstadgat område när det gäller elevhälsa och särskilt stöd men har utifrån de behov som finns

skapat detta. Det som är utmaningen idag är att det inte finns stabil grundfinansiering för lärcentrum och det stöd som vuxenutbildningen erbjuder.

Gällande daglig verksamhet och ökningen av insatsen i Västerås, speciellt i de yngre åldrarna återfinns samma mönster på nationell nivå. Övergripande förklaringar till ökningen är att lönebidragsanställningar minskar, det är en tuffare arbetsmarknad och att personer med diagnosen autism ökar.

Kopplat till myndighetsutövningen och de kriterier som gäller för daglig verksamhet så konstateras att bedömningen enligt praxis inte ska vila på personens arbetsförmåga och därför görs ingen sådan utredning hos handläggare sedan ett antal år tillbaka. Vidare konstaterades 2025 i domstol att yrkesverksam ålder bedöms vara vid 16 års ålder och inte18 år som tidigare varit bedömningen. Båda dessa förändringar i praxis kan ha bidragit till en ytterligare ökning av beviljade insatser inom daglig verksamhet.

Gällande att hänvisa personer som söker daglig verksamhet till andra insatser om lämpligt är något som görs till viss del men inte på ett strukturerat sätt.

Det framkommer generellt i kartläggningen att det saknas en sammanhållen och strukturerad samverkan mellan skola och daglig verksamhet och att där finns utvecklingspotential. Det framkommer också att det finns brister i samverkan och planering för vilka elever som förväntas komma till daglig verksamhet direkt efter gymnasiet.

Strukturerad och formaliserad samverkan mellan aktörer som skolan, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, socialtjänsten och LSS/ daglig verksamhet nämnd som viktig för att skapa goda förutsättningar för individer och detta upplevs inte finnas i den utsträckning som är nödvändig i dagsläget.

En annan aspekt som anses vara viktig är att det finns tydliga individuella planer för övergången mellan studier och arbete.

Den största problematiken som nämns i kartläggningen som också Socialstyrelsen lyfter som en potentiell anledning till att daglig verksamhet som insats ökar är villkoren på arbetsmarknaden. Antal lönebidragsanställningar har minskat och exempelvis skolan har stora

svårigheter att hitta praktikplatser för målgruppen. Det finns också mycket begränsade möjligheter till arbete på den reguljära arbetsmarknaden med de anpassningar som krävs för målgruppen.

Det finns önskemål om att Västerås stad tar en ledande roll och större ansvar som arbetsgivare och skapar möjligheter för stadigvarande anställningar i anpassade arbetsroller för målgruppen.

Det huvudsakliga ansvaret för arbetsmarknadsinsatser vilar på staten via Arbetsförmedlingen och flera upplever att det finns brister i myndighetens arbete med målgruppen. Arbetsförmedlingens närvaro i skola och på exempelvis ”Hela vägen mässan” upplevs också ha minskat. Arbetsförmedlingen har startat ett utvecklingsarbete kopplat till målgruppen, vilket bland annat har resulterat i projektet SAMSTART.

Vidare lyfts en allt tuffare arbetsmarknad som en stor anledning till att målgruppen inte kommer vidare i arbete och att det är viktigt med ett ökat fokus på arbetsgivares ansvar och möjligheter, inklusive kunskap om stödformer och anpassningar.

Samverkan som sker i staden mellan förvaltningar och som kan ses som lyckade exempel på insatser för målgruppen är bland annat Spira och Ung framtid. Ingen av dessa insatser är lagstadgade. Spira är dock en implementerad och permanent verksamhet som finansieras av arbetsmarknadsnämnden samt nämnden för personer med funktionsnedsättning. Ung framtid är en samverkan mellan arbetsmarknadsenheten och vuxenutbildningens lärcentrum och Arenan.

Hela vägen mässan nämns av flera som en viktig del i att förbereda och informera elever om vilka alternativ som finns efter gymnasiet, dock deltar inte alla elever eller vårdnadshavare och det kan saknas representation från flera andra aktörer.

Kartläggningen är avgränsad och tar inte med alla aspekter som kan ha betydelse för övergången mellan skola och arbetsmarknad. Kartläggningen har för det första begränsats till en liten målgrupp och de insatser i de berörda förvaltningarna där vi kan konstatera att målgruppen befinner sig i dagsläget. Vidare har inte kvaliteten i berörda nämnders verksamheter berörts, vilket också kan ha betydelse för hur övergångarna fungerar.

De övergångar som har berörts är främst övergången mellan gymnasieskolan och arbetsmarknadsinsats/ vuxenutbildning eller daglig verksamhet. Hur övergången mellan daglig verksamhet och arbete ser ut eller hur övergången från vuxenutbildning till arbete ser ut har inte berörts.

VÄSTERÅS STAD

Verksamheterna Atlas och SPIRA- Arbetsrehabilitering

	Atlas	SPIRA
Ålder:	18-25 år samt från 16 år för Arenan	18 - 29 år. Om man kommer via daglig verksamhet, upp till 35 år
Målgrupp:	Arbetssökande som står utanför arbetsmarknaden och har behov av stöd. Där social problematik, psykiska problem och diagnoser förekommer.	Unga vuxna med funktionsnedsättning och/eller behov av extra stöd och vill utforska sina möjligheter att arbeta eller studera.
Kriterier:	• Folkbokförd i Västerås kommun. • Stabil boende situation. • Drogfri. • Ej pågående kriminalitet/väntan på dom. • Psykiskt/fysiskt rimligt att klara sin planering. • Vilja om att förändra sin nuvarande situation.	• Folkbokförd i Västerås kommun. • Drogfri. Ej pågående alkoholberoende. • Ej aktiv kriminalitet/väntan på dom. • Funktionsnedsättning och/eller behov av extra stöd • Prioriterade grupper: personer som är i, eller tillhör personkrets aktuell för, daglig verksamhet. • Frivilligt deltagande.
Remittent/ anvisande aktör:	AF, EB. Ungdom/Hälsoteam, Arenan, egen inskrivning.	Frivilligt deltagande, går ej att remittera/anvisa. Annan part kan emellertid rekommendera och initiera kontakt.
Ersättnings form:	Via EB, AF, FK i vissa fall. Eller ingen ersättning.	Olika, även personer utan ersättning.
Samarbets partners:	AF, EB Ungdom/Hälsoteam, Arenan, VUC, HAB.	Bland annat AF, FK, RV, Socialtjänsten, Biståndsenheten, Arenan, skolor, privatpersoner, boendestödjare.
Tid:	Individuellt lång inskrivningstid, så länge utveckling sker, remittenternas tidsregler styr (genomsnitt 8-10 månader).	Cirka 15 månader. Kan bli kortare eller förlängas. Max 12 månaders BEA-anställning.
Uppföljning externt:	Krav på uppföljning från remitterande handläggare 1 ggr/månad.	Individuellt.

Grundläggande mål:	Att komma närmare självförsörjning.	Målet är att 100% av deltagarna är på rätt plats med en tydlig aktivitetsplanering. Kan individen stå till arbetsmarknadens förfogande eller vill studera skall sådan planering finnas. Kan individen inte stå till arbetsmarknadens förfogande ska planeringen utgå från det.
Inriktning:	Öva på att ta eget ansvar, initiativ, klara att hålla struktur/rutiner. Medvetenhet, klara sociala sammanhang, arbete med helheten runt en person (basfärdigheter, sömn, kost, hälsa, mående, ansvarstagande, planering, social träning m.m.). Case Management (hjälper till med kontakter). Håller egna grupper på plats och vid tillfälle används befintliga föreläsningar inom AME. Friskvård, övningsstudier via VUC, stresshantering, självkänsla. Arbetsträning, mjuka övergångar. Parallella spår under inskrivningstiden.	Stödja individer att prova sina möjligheter och förutsättningar i arbete/studier. Arbetar med bl.a. empowerment (egenmakt), stöd vid behov och ansvar efter förmåga. Arbetar även med coachning, utforskande av förutsättningar och möjligheter, vägledning. Arbetar i ett helhetstänk liknande Case Management samt arbetar med att utforska sina möjligheter och förutsättningar i arbete och/eller studier. Anpassningar utifrån individ, situation och plats.
Struktur:	Information Kartläggningssamtal 1 dags introduktion. Individuellt arbete i daglig verksamhetsform. En del obligatoriska gruppaktiviteter men också självvalda. Spontana och planerade samtal. Alla får en individuell planering.	Inledande informations-/ansökningsmöte. Gruppträffar kombinerat med individuella träffar. Möjligheter till studiebesök, enskilt och/eller i grupp. Möjlighet att prova arbete och/eller studier. Stöd under upp till 6 månader vid anställning/studier inspirerat av Supported Employment/Supported Education. Alla har en individuell planering.
Metodik/ verktyg:	• Metod efter person • Kognitiv beteendeterapi • Lösningsfokus (LF) • Motiverande intervju (MI) • Acceptance Committment Training (ACT) • Praktik/arbetsträning • Miljöterapeutiska inslag • Möjlighet till övningsstudier • Supportet employment • BIP verktyg	• Metod efter person och situation. Exempelvis: • Supported Employment (SE). • Supported Education (SEd). • Lösningsfokus (LF). • Praktik/arbetsträning. • Acceptance Committment Therapy (ACT) • Motiverande intervju (MI) • BIP • Bildstöd

Förklaring förkortningar:

AF	Arbetsförmedlingen
AME	Arbetsmarknadsenheterna, Västerås stad
FK	Försäkringskassan
RV	Region Västmanland
EB	Ekonomiskt bistånd, Västerås stad
VUC	Vuxenutbildningscentrum, Västerås stad